

ISPITIVANJE UTJECAJA SORTE ULJANE REPICE NA PRINOS SEMENA U USLOVIMA SAP KOSOVA

D. Lazović, M. Perović

IZVOD

Postavljanjem mikro oglada na dva lokaliteta u 1979., 1980. i 1981. godini ispitivan je prinos 16 sorata uljane repice u cilju izbora najpovoljnijih za uslove SAP Kosova. Prema trogodišnjim rezultatima ispitivanja, prinos uljane repice je znatno zavisio od sorte i vremenskih uslova godine. Za trogodišnji period ispitivanja najveći prinos od svih ispitivanih sorti dale su BLANKA i PRIMOR, zatim KARA i JET NEUF.

Riječi natuknice: Sorta, lokalitet, prinos.

EXAMINATION THE INFLUENCE OF CULTIVAR OIL RAPE ON YEALD SEED IN CONDITIONS OF SAP KOSOVO

ABSTRACT

Putting micro experiment on two localities in year 1979., 1980. and 1981. it is examined the yeald of 16 cultivars of oil rape in object to choice the most favourable in conditions of SAP Kosovo. The result of three year's examination, the yeald of oil rape inconsiderable dependence from cultivar and weather conditions. For three years period of examination the most yeald from all the examined cultivar gave BLANKA and KRIMOR, than KARA and JET NEUF.

Kew words: cultivar, Localitety yeald.

UVOD

Za proizvodno područje Kosova uljana repica je relativno nova kultura. Do 1978. godine gajila se na neznatnim površinama, uglavnom za zelenu stočnu hranu. Gajenje uljane repice za seme, kao industrijske biljke, na Kosovu počinje setvom u jesen 1978. godine. Do sada se gaji samo na imanjima društvenog sektora. Od tada površine i prinosi znatno variraju. Tako je u 1979. godini na ukupnoj površini od 1.200 ha prosečan prinos semena bio

1.850 kg/ha, u 1980. godini na 2.930 ha bio je 2.340 kg/ha, a u 1981. godini na 1780 ha iznosio je 1190 kg/ha. Sada se uljana repica gaji na površinama od 3.500—4.000 ha. U prvim godinama na Kosovu je bila najviše zastupljena poljska sorta GORCZANSKI, ali zbog većeg sadržaja eruka kiseline ona u proizvodnji sada nije zastupljena. Sada su u proizvodnji zastupljene uglavnom sorte PRIMOR i JET NEUF (francuske) i KARA (nemačka).

U cilju iznalaženja mogućnosti povećanja prinosa uljane repice poklanja se izuzetna pažnja izboru sorte za određeno područje. Na veliki značaj izboru sorte za prinos uljane repice ukazuje Todorčić (1975.). Prema rezultatima ispitivanja više sorata u mikroogledima na dva lokaliteta u SR Hrvatskoj (Eberhardt, 1979.), između sorata su izražene značajne razlike, a u odnosu na standard (GORCZANSKI) najveće povećanje prinosa semena dala je nemačka sorta KARA.

Na području Kosova ovo su prva egzaktna ispitivanja zavisnosti prinosa od sorte.

Obzirom da izbor sorte za određeno agroekološko područje ima veliki značaj za prinos uljane repice, ispitivali smo produktivnost više sorata na dva lokaliteta u cilju izbora najpovoljnije sorte za područje Kosova.

OBJEKAT, MATERIJAL I METODE RADA

Ispitivanja su izvođena postavljanjem mikroogleda u 1979., 1980. i 1981. godini. Ogledi su postavljeni na dva različita lokaliteta u glavnim rejonima gajenja uljane repice na Kosovu. Jedan lokalitet je **Gusar — kod Istoka** (imanje PK »Dubrava« u Istoku), a drugi **Orlović — kod Prištine** (imanje PIK »Kosovo-eksport« u Prištini). U ogledima je ispitivano 16 sorata. Ogledi su postavljeni po blok sistemu sa slučajnim rasporedom, u pet ponavljanja. Veličina osnovne parcele iznosila je 5 m², a gustina biljaka oko 90 biljaka na 1 m².

U sve tri godine ispitivanja kod oba lokaliteta predusev je bio ozima pšenica. Osnovna obrada zemljišta, predsetvena priprema i đubrenje obavljeno je na način kako se na ovom području primenjuje u širokoj proizvodnji. Setva je obavljena, zavisno od godine, u Gusaru od 3. IX (1979. god.) do 22. IX (1980. god.), a u Orloviću od 3. IX (1979. god.) do 10. IX (1980. god.).

Na lokalitetu Gusar zemljište je crveno — rudo, lesivirano, a na Orloviću aluvijum u ogajnjačavanju. U pogledu mehaničkog sastava, zemljište prvog lokaliteta sadrži 55—58% ukupne gline i za 3—4% više nego zemljište drugog lokaliteta, ali je učešće koloidne gline kod prvog veće za 7—12% nego kod drugog lokaliteta. Crveno-rudo zemljište u Gusaru se odlikuje kiselom reakcijom (pH u KCL-u 4,06—4,29), sa sadržajem humusa od 2,60—2,80%, siromašno je u lakopristupačnom fosforu, a veoma dobro obezbeđeno lakopristupačnim kalijumom. Zemljište u Orloviću je takođe siromašno u fosforu i veoma bogato u kalijumu, ali je neutralne reakcije (pH u KCL-u 6,70—6,99) i ima povoljan sadržaj humusa (3,44%).

METEOROLOSKI USLOVI

U pogledu toplotnih uslova može se reći da su oni bili povoljni. Srednje mesečne temperature su se kretale, uz manje razlike, na nivou više-godišnjih (tab. 1). Pored prikazanih srednjih mesečnih temperatura, ističemo da je

samo jedne godine u januaru zabeležena apsolutna minimalna temperatura vazduha od -17°C (Gusar) odnosno -19°C (Orlović).

U pogledu količine padavina karakteristično je da je kod oba lokaliteta najveća količina padavina u zimskom i prolećnom periodu. U Gusaru je bilo znatno više padavina nego u Orloviću, ali je u Orloviću bio ravnomjerniji raspored padavina u toku godine.

REZULTATI ISPITIVANJA I DISKUSIJA

Rezultati ogleđa na oba lokaliteta prikazani su u tabeli 2.

Prosečno za oba lokaliteta u trogodišnjem periodu ispitivanja nijedna sorta nije dala značajno veći prinos od standarda (GORCZANSKI), ali su, u odnosu na standard, neznatno veći prinos imale sorte BLANKA, PRIMOR i KARA u Gusaru, i JET NEUF i QUINTA, u Orloviću. Ipak, razlike između sorata su visoko značajne. Na ogleđu u Gusaru razlika između sorte sa najvećim (BLANKA) i sorte sa najmanjim (QUINTA) prinosom je 1206 kg/ha, a na ogleđu u Orloviću razlika između najvećeg i najmanjeg prinosa iznosi 826 kg/ha.

U proseku za oba lokaliteta u trogodišnjem periodu ispitivanja, neznatno veći prinos od standarda, i najveći od svih ispitivanih sorata, ostvarile su sorte BLANKA i PRIMOR, dok su na nivou prinosa standarda bile sorte KARA i JET NEUF.

Prema rezultatima ispitivanja sorata na više lokaliteta u SR Hrvatskoj (Eberhardt, 1978., 1979.) u odnosu na standard (GORCZANSKI) veći prinos, ali ne i signifikantno, dobiven je sortama KARA, BLANKA i RAPORA. I u našim ispitivanjima BLANKA i KARA su dale dobre rezultate što ukazuje na njihovu mogućnost uspešnog gajenja u različitim uslovima sredine.

Razlike u prinosu semena između lokaliteta je neznatna u korist Orlovića, ali je veoma značajna razlika između godina. Kod oba lokaliteta prinos u 1979/80. godini znatno je veći u odnosu na ostale dve godine ispitivanja. Na to je uticaj imala povoljna vlažnost zemljišta od proleća do kraja vegetacije u 1980. god. kao posledica znatno većih količina padavina u tom periodu.

Da bi se sa većom pouzdanošću mogle preporučiti sorte na području Kosova potrebno je i dalje vršiti ispitivanja glavnih osobina sorata putem mikro i makro ogleđa, pri čemu, pored prinosa, treba ispitivati i kvalitet semena za industrijsku preradu.

Prema rezultatima naših ispitivanja kao najbolje sorte u pogledu prinosa za uslove Kosova su BLANKA, PRIMOR, KARA i JET NEUF, koje bi trebalo da budu najzastupljenije u proizvodnji. Rezultati ovih ispitivanja ukazuju da se izborom sorte može znatno povećati prinos uljane repice, mada su to prvi rezultati uporednih ispitivanja sorata uljane repice u agroekološkim uslovima Kosova. Međutim, za visoki i stabilan prinos uljane repice pored izbora sorte bitni su i drugi faktori iz sklopa tehnologije njenog gajenja, što bi trebalo da bude zadatak narednih ispitivanja. Jer ispitivanjima Radenovića (1985.) na deluvijalnom zemljištu Kosova, đubrenjem je prinos uljane repice povećan za 1909 kg/ha.

Lokalitet — Orlovic

Sred. tem. vazduha (°C)	1979	-1,7	3,3	8,0	8,0	14,0	19,3	18,3	18,3	15,3	10,3	7,0	3,7	10,3
	1980	-3,3	1,3	5,0	8,0	11,7	17,0	18,7	19,3	16,0	11,7	7,3	1,0	9,8
Mean air temperature	1981	-3,7	0,3	8,7	10,0	14,0	19,0	19,0	19,3	16,7	13,0	1,3	2,0	9,9
Prosek Average		-2,9	1,4	7,2	8,7	13,3	18,4	18,7	19,0	16,0	11,7	5,2	1,6	10,2
Višeg. pros. (1949/78) Annual's average		-1	1	5	10	14	18	20	20	16	11	6	1	10,1
Suma padavina (mm)	1979	51	34	5	42	68	70	26	131	47	55	220	42	791
Accumulated precipitations	1980	64	14	62	39	125	40	42	27	20	83	69	90	675
Prosek Average	1981	23	25	31	45	39	28	80	38	91	89	77	74	640
Višeg. pros. (1949/78) Annual's average		46	24	33	42	77	46	49	65	53	75	122	67	702
		33	33	31	49	73	56	39	41	45	66	56	50	572

Tab. 2

PRINOS SEMENA ULJANE REPICE

(kg/ha)

Yield seed of oil rape

Sorte Variety	Lokalitet Gusar				Lokalitet — Orlović				Prosek oba lokal. Average both of locality	Redo- slijeđ Ranging
	1978/79		1980/81		1978/79		1980/81			
	Average	Prosek	Average	Prosek	Average	Prosek	Average	Prosek		
1. GORZANSKI — stand.	2560	4880	2820	3420	3240	4180	2740	3387	3403	3
2. PRIMOR	2300	5880	2640	3606	2180	4000	2760	3312	3459	2
3. GIRITA	2880	4240	1920	3013	3000	3680	2420	3033	3023	8
4. KORJANDER	2320	5240	1880	3147	2460	3460	2500	2807	2977	9
5. GLUMANDER	2240	4340	1720	2767	2380	3240	2260	2627	2697	16
6. KARA	2560	5560	2440	3520	2940	4020	2560	3173	3346	4
7. BLANKA	2660	5680	2740	3693	3080	4100	2820	3333	3513	1
8. JET NEUF	1760	5300	2600	3220	3120	4300	2940	3453	3336	5
9. MAJOR	2320	5740	2200	3420	2520	3880	2380	2927	3173	6
10. RAPORA	2600	4580	2500	3227	2600	3500	2580	2893	3060	7
11. WIPOL	2320	3740	1840	2633	2720	4280	2680	3227	2930	11
12. JAN POL	2260	3880	1800	2647	2540	4560	2340	3147	2897	13
13. LESIRA	1840	4240	1900	2487	2760	5240	2220	3407	2947	10
14. QUINTA	2560	3000	1900	2660	2380	4360	2440	3060	2860	14
15. ERRA	2440	4120	1740	2767	2360	4300	2200	2953	2860	15
16. EXPANDER	2560	3740	1860	2720	2600	4380	2380	3120	2920	12
Prosjek: Average	2386	4635	2156	3059	2742	4092	2514	3116	3087	
LSD	0,05	356	412	388	491	658	290	420		
	0,01	473	548	516	649	875	386	555		

ZAKLJUČCI

Na osnovu trogodišnjeg perioda ispitivanja (1979—1981. god.) prinosa sorata na dva lokaliteta može se zaključiti sledeće:

— Prinos semena uljane repice značajno je zavisio od sorte i vremenskih uslova godine, a manje od lokaliteta. U 1980. godini prosečan prinos za oba lokaliteta veći je u odnosu na ostale godine ispitivanja od 1798—2198 kg/ha.

— Za trogodišnji period ispitivanja, veći prinos od standarda (GORCZANSKI), ali ne i signifikantno, na lokalitetu Gusar ostvaren je sortama BLANKA, PRIMOR i KARA, a na lokalitetu Orlović sortama JET NEUF I QUINTA. Prosečno za oba lokaliteta, veći prinos od standarda ostvaren je sortama BLANKA (110 kg/ha) i PRIMOR (56 kg/ha), a neznatno niži prinos od standarda ostvaren je sortama KARA i JET NEUF. Ove sorte su u pogledu prinosa semena dale najbolje rezultate, mada su, osim prinosa, za sortu važni kvalitet za industrijsku preradu i druge biološke osobine.

SAŽETAK

U trogodišnjem periodu (1979—1981. godina) ispitivan je prinos semena 16 sorti u mikro ogledima na dva različita lokaliteta i sa različitim tipovima zemljišta. Cilj ovih istraživanja bio je da se na temelju egzaktnih ispitivanja utvrde koje sorte daju najbolje prinose u agroekološkim uslovima Kosova. Prema ovim rezultatima ispitivanja prinos uljane repice je značajno zavisio od sorte i vremenskih uslova godine, a samo neznatno od lokaliteta.

SUMMARY

In three years period of examination (1979—1981.) it is examined the yields of seed 16 cultivars in micro experiment on two different localities and with a different types of soil. The object of those examinations is that on base of exact examinations to established which cultivar gave the best yield in agroecological conditions of Kosovo. On base of that experiment the yield of oil rape considerably depends from cultivar and weather conditions, but only inconsiderably from locality.

LITERATURA

1. EBERHARDT S.: Dosadašnji rezultati istraživanja novim i perspektivnim sortama uljane repice. Agronomski glasnik, 3, 711—720, Zagreb, 1978.
2. EBERHARDT S.: Rezultati istraživanja i pokusne setve sorata ozime uljane repice. Agronomski glasnik, 4, 535—545, Zagreb, 1979.
3. FARKAŠ B., EBERHARDT S.: Uticaj oblika vegetacijskog prostora na prinos novih sorata uljane repice. Agronomski glasnik, 5—5, 645—649, Zagreb, 1979.
4. RADENOVIĆ B.: Trogodišnja ispitivanja uticaja ishrane azotom ozime uljane repice u agroekološkim uslovima Kosova. Agrohemija, br. 6, 431—436, Beograd, 1985.
5. TODORIĆ I.: Utjecaj nekih tehnoloških mjera na prihod ozime uljane repice. Agroinovacije, br. 6, str. 40, Zagreb, 1975.

Adresa autora — Author's address

Dr Dragoje Lazović
Marko Perović, dipl. ing.
Institut za biljnu proizvodnju, Peć